

BARTAL ANNA MÁRIA

NONPROFIT ELMÉLETEK, MODELLEK, TRENDEK

BUDAPEST, SZÁZADVÉG, 2005.

TARTALOM

<i>Bevezetés</i>
I. FEJEZET MI IS AZ A NONPROFIT?
Elnevezések és fogalomhasználatok
Definíciók és értelmezések
Elhatárolási kérdések
Szervezeti formák
Csoportosítások
Összegzés
Fogalmak
Ajánlott irodalom
II. FEJEZET NONPROFIT ELMÉLETEK
A nonprofit elméletek elemzési kerete: A jóléti állam
A nonprofit szektor közgazdaságtani megközelítésű elméletei
A nonprofit szektor interdiszciplináris megközelítésű elméletei
Összegzés
Fogalmak
Ajánlott irodalom
III. FEJEZET AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS A NONPROFIT SZERVEZETEK
Az Európai Unió intézményeinek áttekintése
Az Európai Unió és intézményeinek fogalomhasználata
A civil szervezetek és az európai uniós folyamatok
A nonprofit szervezetek és az Unió intézményei közötti kommunikáció és koordináció
Az Európai politika kihívásai a nonprofit szervezetek számára
Összegzés
Fogalmak
Ajánlott irodalom
IV. FEJEZET A MAGYAR NONPROFIT SZÉKTOR TÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEI
A jótékonyág és az öntevékenység motívumai
A magyar nonprofit szektor történeti korszakai
Az alapítványi és az egyesületi élet jellemzői
Összegzés
Fogalmak
Ajánlott irodalom
V. FEJEZET LEÍRÓ MODELLEK A MAGYAR NONPROFIT SZÉKTORRÓL
A nonprofit szektor a politikai, társadalmi és gazdasági átalakulás folyamatában
Modellalkotási kísérletek a magyar nonprofit szektorról
Összegzés

Fogalmak
Ajánlott irodalom
VI. FEJEZET A MAGYAR NONPROFIT SZÉKTOR FEJLŐDÉSÉNEK TRENDJEI
A magyar nonprofit szektor jogi, gazdasági szabályozásának változásai
A magyar nonprofit szektor a statisztikák tükrében 1990- 2003
Összegzés
Fogalmak
Ajánlott irodalom
ÁBRAJEGYZÉK
IRODALOM
FOGALOMAK

BEVEZETÉS

Több mint három évtizede annak, hogy a társadalom, a gazdaság harmadik szektora – amit nonprofit névvel illetünk – „bevonult” a nemzetközi tudományos kutatások területére, azzal együtt, hogy mind létezése, mind elnevezése hosszú ideig vitatott volt.

A nonprofit szektor nemzetközi fejlődését három trend határozta meg az elmúlt harminc évben (KRAMER 2000).

Az első trendet a nonprofit szektor gyors és látványos térnyerése jellemezte. A jóléti államok fejlődésében a hatvanas évek közepére tehető az új paradigma, a harmadik vagy nonprofit szektor megjelenése. A nonprofit szervezetek számának és típusainak nagymértékű növekedése és elterjedése, valamint egyre számottevőbb gazdasági és társadalmi jelentőségük olyan kérdések elé állították a politika, a gazdaság szereplőit és intézményeit, melyre a tudományos kutatásoknak is választ kellett adniuk. Az állam és a piac mellett a harmadik vagy nonprofit szektor fejlődésének, de leginkább a gazdaságban betöltött *szerepének* magyarázatára – érthető módon – a közgazdaságtan vállalkozott először.

A második trendet a nonprofit szektor „kudarcai” határozták meg. A nyolcvanas évek közepétől a nonprofit szektor helyzetének értelmezése szorosan összekapcsolódott a jóléti állam válságából kivezető út keresésével. Ennek az időszaknak a fő jellemzője – leginkább Amerikában és Nyugat-Európa egyes országaiban – az állami feladatok, közszolgáltatások privatizálása és piacosítása, különösen az egészségügyi, az oktatási és a szociális szolgáltató szektorokban, amelyek mindaddig a nonprofit szervezetek által dominált területeknek számítottak az indirekt vagy a direkt támogatások, illetve az úgynevezett kihelyezett szolgáltatások révén. A kormányzati forrásokból származó bevételek kiesése rávilágított a nonprofit szektor erős, főként a finanszírozásban megmutatkozó állami függésére. A kialakult helyzetet már nem lehetett csak közgazdaságtani fogalmakkal megmagyarázni, és a nonprofit szervezetek szerepének és viselkedésének elméleti megközelítéseibe lassan „beszivárogtak” a politológiai, szociológiai és szociálpolitikai magyarázatok is.

Végül a harmadik trendben a jóléti pluralizmus koncepciója és a nonprofit szektor mint intermedier terület értelmezése vált az uralkodó magyarázattá.

Ahogy a kilencvenes évek elejére-közepére újradefiniálódott a jóléti állam fogalma és szerepe, új megvilágításba kerültek a nonprofit szektornak a társadalomban, gazdaságban betöltött funkciói is. E tekintetben két nézet bontakozott ki, főként az amerikai szakirodalomban. Az egyik, az optimistább és dominánsabb nézet (lásd pl. SALAMON et al. and Ass. 1999; SALAMON–SOKOLOWSKI–LIST 2003; ANHEIER–GLASIUS–KALDOR 2004) a harmadik szektor gyors intézményesülését ünnepelte, amely a szolgáltatások nyújtásában a kormányzat alapvető partnerévé és a civil társadalom megjelenítőjévé vált. A másik, szkeptikus és kevésbé domináns nézet (lásd pl. KRAMER

2000; WEISBROD 1998) szerint a neokonzervatív kormányzati politikák által elindított privatizációs folyamatok jelentősen hozzájárultak az állami, a piaci és nonprofit szektor közötti határok elmosódásához és a kölcsönös függés kialakulásához.

Az elmúlt tíz évben egyfelől az elsődlegesen empirikus irányultságú, nemzetközi nonprofit kutatások erősen interdiszciplináris jellegűvé váltak, és ennek megfelelően a szervezetek társadalmi és politikai beágyazódása kapott hangsúlyt a strukturális és kvantitatív statisztikai elemzésekben is. Másfelől a kutatások súlypontja a nonprofit szervezetek jóléti államban betöltött szolgáltatói szerepéről eltolódott a szervezetek civil társadalmi funkcióinak vizsgálata felé (ZIMMER 2002).

Ma már szinte közhelyszerű megállapításnak tűnik, hogy a magyar nonprofit szektor fejlődése – minden ellentmondásai ellenére – a kilencvenes évek sikertörténetei közé tartozik.

A megszakított fejlődésű és csak részben szervesen intézményesült magyar nonprofit szektor kiteljesedése – a politikai, társadalmi és gazdasági pluralizmus jegyében és az állam szerepének átértékelésével – egybeesett a valódi piaci szektor kialakulásával és fejlődésével. Magyarországon a kilencvenes évek elején az új paradigma, a háromszektoros gazdaság két tényezője – a valódi piaci és a nonprofit szektor – csaknem egy időben, egymást feltételezve született újjá. E folyamatoknak a politikai, társadalmi és gazdasági rendszerváltozás adott keretet, és kölcsönzött a nyugat-európaiaktól eltérő jelleget.

A magyar nonprofit szektort – jellegét tekintve – a nemzetközi összehasonlító vizsgálatok a mediterrán (fejlődő) modellhez hasonlították, de úgy vélem, sokkal inkább „önmagára” hasonlít, minthogy egyértelműen csak egyetlen modellbe legyen beilleszthető. Mindez véleményem szerint azt mutatja, hogy a szektor *meghatározó fejlődési tendenciái még nem kristályosodtak ki*. Az már biztosan regisztrálható volt a kilencvenes évek végén is, hogy *a magyar nonprofit szektor extenzív fejlődésének határaitra érkezett, és egy minőségi változás vette kezdetét fejlődésében* (BARTAL 1998). Ennek a minőségi változásnak a jelei egyrészt a nonprofit szervezetek szervezeti, tevékenységi és bevételszerkezeti átalakulásában, másrészt a szektor szolgáltató jellegének erősödésében, a civil kezdeményezések társadalmi beágyazódásában és elfogadottságában, valamint az érdekérvényesítés és az érdekképviselési kérdések felszínre kerülésében mutatkoztak meg.

A magyar nonprofit szektort igen nagyfokú *reaktivitás* jellemezte a tekintetben, hogy egy-egy törvényi, gazdasági szabályozás változására rendkívül gyorsan és néha a korábbi, általánosnak vélt tendenciákat megcáfolóan reagált. Ma még nem tudjuk, hogy akár az

európai uniós tagság, akár a Nemzeti Civil Alapprogram milyen fejlődési folyamatokat indíthatnak el.

Miközben az elmúlt tíz évben a magyar nonprofit szektor és szervezetei egy jóléti pluralista modell egyre kevésbé figyelmen kívül hagyható szereplőivé váltak, a három szektor viszonyáról vallott kormányzati felfogások a harmadik évezred elejére mintha leegyszerűsödtek volna. Ebből következően – különösen kormányzati szint(ke)n – *nem vált tisztázottá,*

- melyek azok a közösségi szolgáltatások, amelyeknek az előállításához vagy felhasználásához valamilyen állami (ebben az összefüggésben: központi költségvetési vagy helyi önkormányzati) részvétel elengedhetetlenül szükséges, valamint
- a különböző állami kötelezettségvállalásokon belül melyek azok a szolgáltatások, amelyeket közvetlenül az államnak kell ellátnia saját intézményrendszerén keresztül, és melyek azok, amelyeket kihelyezett szolgáltatások formájában a nonprofit szektor vagy akár a piac szereplőinek a bevonásával biztosít (HARSÁNYI 1997a).

Másfelől tovább bonyolította és nehezítette a három szektor együttműködését, hogy míg a magyar nonprofit szektor – fejlődésével párhuzamosan – jellege, belső struktúrája és funkciói tekintetében egyre differenciáltabbá vált, addig a piaci és az állami szektor képviselői még mindig homogén struktúraként, egynemű szereplőként kezelték (vagy csak közszolgáltatói vagy csak civil/érdekérvényesítési szerepeit figyelembe véve és értékelve). Mindezek számos feszültséggel terhelték meg a magyar nonprofit szervezetek szektoron kívüli és szektoron belüli kapcsolatait.

A fentebb vázolt témák szerint a könyv két fő részre tagolódik. Az első rész a nonprofit fogalmával és jelentéseivel, továbbá a jóléti államok nonprofit szektoráról szóló elméletek kritikai elemzésével, valamint az Európai Unió és a nonprofit szervezetek kapcsolatával foglalkozik. A könyv második részében a magyar nonprofit szektor történeti fejlődését, az újjászülető magyar nonprofit szektor elméleti, modellálási kísérleteit mutatom be, illetve a statisztikai eredmények alapján a szektor elmúlt másfél évtizedes változásait, trendjeit elemzem.

A könyv elsősorban azoknak íródott, akik valamilyen oktatási folyamat révén kísérlik meg elsajátítani a nonprofit szektorral és annak szervezeteivel kapcsolatos ismereteket. Jó szívvel ajánlható azonban azoknak is a könyv, akik már a nonprofit gyakorlat területén tevékenykednek, és azoknak, akik a szektor jelenségei iránt érdeklődnek.

Végezetül, de nem utolsósorban, szeretnék köszönetet mondani Czike Klárának, Márkus Eszternek és Sziklai Istvánnak az egyes fejezetekhez fűzött hasznos tanácsaikért, megjegyzéseikért, valamint tanítványaimnak, Dénes Ritának, Kmetty Zoltánnak és Molnár Krisztinának nélkülözhetetlen segítségükért. Köszönöm a Pázmány Péter Katolikus Egyetem szociológia szakán a „Civil társadalom – nonprofit szektor szociológiája” szakirány hallgatóinak az együttgondolkodást, a kérdéseket, amelyek mind hozzájárultak ahhoz, hogy egy, a tanításban is jól használható könyv szülessék. Köszönöm családomnak, férjemnek és fiamnak a végtelen sok türelmet és megértést. Ajánlom ezt a könyvet és a belefektetett sok munkát édesanyám emlékének.

Budapest, 2005. március

Bartal Anna Mária

FOGALMAK

Adomány: Általában pénzáttengedés, amely nem egyszerűen az adományozó által fogyasztandó magánjavak finanszírozására szolgál. Támogatás, amelyért nem vár a támogató pénzbeli ellenértéket.

Adományokból élő szervezetek: Jövedelemforrásaik alapján osztályozva a nonprofit szervezetek azon csoportja, amelynek bevételei között az adományok kiemelkedő helyet foglalnak el (HANSMANN 1987).

Alapítvány: A magyar jogrendben a tartós közérdekű célra alapító okiratban létrehozott célvagyont, amelynek felhasználását és működtetését valamilyen kezelő szervezet, többnyire az alapító (lehet magánszemély, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság) által kinevezett kuratórium irányítja. Az Európai Bizottság Közleménye (1997) azokat a szervezeteket nevezi alapítványnak, amelyek közhasznú célokat szolgáló tevékenységek vagy projektek megvalósítása céljából, saját szempontjaiknak megfelelően használnak fel saját forrásokat is. Teljes mértékben függetlenek a kormányzattól vagy más állami hatóságoktól, és vezetőségüket független igazgatóság vagy kuratórium látja el.

Alapvető Jogok Chartája: Az EU Alkotmány második részét képezi. A 2000 decemberében tartott nizzai csúcstalálkozón fogadták el a Konvent által kidolgozott Chartát. A dokumentum azonban eddig nem emelkedett jogerőre, ugyanis nem vált az alapító szerződések szerves részévé. A Charta a nizzai kihirdetést követően tehát csupán politikai deklaráció volt. Azzal azonban, hogy az Alkotmány szerves részévé vált, annak hatályba lépését követően kötelező erővel bír majd.

Állam kudarca vagy kormányzati elégtelenség: A közgazdaságtanban általánosságban azt jelenti, hogy az állam nem tud minden egyes fogyasztó egyéni keresletének megfelelő kínálatot teremteni a közjavakból.

Allokatív funkció: A nonprofit szervezetek azon funkciója, amely szerint a nonprofit szervezetek kiegészítik az állam és a piac hiányosságait (WALCHER 1997).

Altruizmus: (önzetlenség): Egy cselekedetet akkor nevezünk altruistának, ha annak eredménye elsősorban valaki más számára jelent hasznot, s ha azt az motiválja, hogy a társon segítsünk (WRIGHT 1985).

Amszterdami Szerződés: Az 1997. október 2-án aláírt szerződés, amely a Római és a Maastrichti Szerződéseket módosította, az európai integráció alapvető szerződéseinek egyike. Az Amszterdami Szerződés egyfelől fontos előrelépéseket hozott a közös kül- és biztonságpolitika területén (közös stratégiák, konstruktív tartózkodás), másfelől a bel- és igazságügyi együttműködés területét érintette.

Asszimiláció: A nonprofit szervezetek egyik lehetséges kapcsolati mintája a jóléti pluralizmus más aktoraival. Ez akkor következik be, amikor a nonprofit szervezet nem tud többfunkciós intermedier szervezetként működni, hanem „felveszi” az erőforrást adó állami vagy a piaci szervezetek, intézmények tulajdonságait (EVERS 1995).

Bevételnagyság: A nonprofit statisztika az elmúlt évi bevétel nagysága szerint négy kategóriába sorolja a nonprofit szervezeteket.

Bizalomelmélet: A nonprofit szervezetek szerepét vizsgáló, egyik – keresleti szempontú – közgazdaságtani megközelítésű elmélet (HANSMANN 1987). Lényege, hogy a szerződéses kapcsolatok kudarca és a profitérdekelt tulajdonosok hiánya miatt a nonprofit szolgáltatók – a for-profitokkal szemben – megbízhatóbbnak tűnnek a fogyasztók számára a (köz)szolgáltatások vásárlása során.

Caritas: A testvéri-felebaráti szeretet megnyilvánulásának sajátosan vallási érzülete. Toleráns, könyörületes attitűdöt jelent másokkal szemben, amelyet a keresztény vallás mint filozófiát dolgozott ki a jótékonyág rituális gesztusának gyakorlására.

Ciklikus fejlődés: A magyar nonprofit szektor történeti fejlődését a XVI. századtól felváltva jellemezték virágzó korszakok, hanyatlás és cezúrák.

Civil-nonprofit modell: A magyar nonprofit szektor szervezetei – a szektor duális jellegéből következően – feloszthatók az állam-civil, for-profit-nonprofit dimenzió mentén (FÜLÖP 2002).

Civil szervezet: Állampolgári kezdeményezésre létrejött, önkéntes alapon működő szervezetek. Azok az állampolgári kezdeményezések tartoznak ide, amelyekben a polgárok önkéntesen vesznek részt érdekeik és értékeik megjelenítése, védelme érdekében és amely kezdeményezések az államtól elkülönülve, autonóm módon működnek.

Civil társadalom: Arato és Cohen szerint olyan személy- és szervezetegyesülések, valamint önellátó szervezetek hálózata, amelyek létrejöttük és működésük sajátos szabályai szerint különböznek az állam és a gazdaság intézményeitől (ARATO–COHEN 1989). Jenkins szerint olyan társadalmi struktúrák együttese, amelyek közvetítenek az állam és az egyén között (JENKINS 1997). A civil társadalom fogalma bizonyos elemeiben szűkebb, bizonyos elemeiben tágabb kategória, mint a nonprofit szektor fogalmi értelmezése. Az EU civil társadalom értelmezése némileg eltér ezektől a meghatározásoktól.

Civil/nonprofit szektor: E kifejezés, amely a magyar nonprofit szektor duális jellegére utal, az elmúlt időszakban terjedt el a hazai nonprofit szakirodalomban (BÍRÓ 2002).

Duális jelleg vagy szerkezet: Azt a helyzetet jellemzi, miszerint a magyar nonprofit szektorban egyrészt számbeli többségben, de erőforrásai tekintetében jelentősen kisebbségben vannak a szektor civil részét megtestesítő – autonóm magánkezdeményezésekből kinövő – egyesületek és magánalapítványok. Másrészt kialakult egy néhány ezer szervezetből álló, az állam, az önkormányzatok vagy azok intézményei által létrehozott és azokhoz kötődő, jelentős pénzüsszegekkel rendelkező közalapítványi, köztestületi és közhasznú társasági (nonprofit szolgáltató) intézményrendszer.

Egyesület: Az egyesület – az egyesülési jog alapján – olyan önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, amely az alapszabályában meghatározott célra alakul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik, és céljának elérésére szervezi tagjai tevékenységét.

Együttműködési eljárás: Az EU-ban használatos, egyik meghatározó közösségi döntéshozatali eljárás. Az Egységes Európai Okmány által bevezetett – ma már csak néhány területen alkalmazott – eljárás során a Parlamentnek a Bizottság javaslatára tett módosításait a Tanács csak egyhangúan

utasíthatja el. A Parlament ebben az eljárásban, még ha nem is egyenrangú partnere a Tanácsnak, de egyetlen tagállam támogatásának megszerzésével el tudja érni, hogy vagy elfogadják a javaslatát, vagy az egész jogszabályt vissza kell vonni.

Erős érdekeltség: A civil szervezeteknek az Unióval kapcsolatos kommunikációs mintáját meghatározza az érdekeltség erőssége: azaz, rendelkezik-e egy szervezet olyan kapcsolatokkal, szervezeti tagsággal, amelyen keresztül javaslatait érvényesíteni tudja, illetve ahonnan információhoz juthat (RONDO-BROVETTO 2002). Az erős érdekeltségű szervezetek legfontosabb kommunikációs csatornáit a nagyobb nemzetközi civil szervezeteken, hálózatokon keresztül történő, vagy az Európai Unióval folytatott direkt kommunikáció jelenti.

Európai Unió Bizottsága: Az Európai Unió javaslattevő, döntés-előkészítő, végrehajtó, ellenőrző intézménye. Feladata a közösségi politikák képviselője, a közösségi politikák megvalósítása, az Európai Közösség képviselője a nemzetközi fórumokon, a közösségi alapok (Európai Szociális Alap, (ESF), Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap, (EAGGF), Európai Regionális Fejlesztési Alap, (ERDF), Európai Fejlesztési Alap, (EDF), Kohéziós Alap, PHARE és TACIS) kezelése, illetve saját tevékenységének értékelése ún. éves jelentés formájában. Az Európai Unió Bizottságába jelenleg az öt legnagyobb tagállam két-két főt, a kisebbek egy-egy főt delegálnak, a tagok kinevezését a Parlament hagyja jóvá, mandátumuk öt évre szól].

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság: Fő feladata az Európai Uniót érintő gazdasági és szociális kérdésekben (nem ügydöntő) szak- és tanácsadói vélemények elkészítése, elsősorban a jogalkotási eljárás során. Létrehozását az 1957-es Római Szerződésben rögzítették, tagjainak száma legfeljebb 350 lehet, akiket a Tanács jelöl ki, ötéves mandátummal. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságot három érdekcsoport tagjai alkotják: az első a munkaadók, a második a munkavállalók, a harmadik pedig az „egyéb érdekeltségi csoportok” képviselőiből áll. A 2000 decemberében aláírt Nizzai Szerződés óta az Unió politikai intézményrendszerén belül az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság „hivatalosan” is a szervezett civil társadalom képviselőjévé vált, és saját öndefiníciója szerint „híd Európa és polgárai között”.

Európai Parlament: Az Európai Unió tagországainak képviselőiből álló, ma 626 tagot számláló intézmény. A képviselőket a tagállamokban a nemzeti jogrendszernek megfelelően, közvetlenül választják öt évre. A képviselők politikai frakciókba tömörülve képviselik érdekeiket. Az Európai Unióban a legfőbb döntéshozó és jogalkotó szerv a Tanács, így az Európai Parlament a nemzeti parlamentektől eltérő hatáskörrel rendelkezik. Ennek ellenére az Európai Parlament a döntéshozatalban egyre fontosabb szerepet játszik. Attól függően, hogy milyen eljárásról van szó, a Parlament akár meg is vétőzhatja a Tanács döntését. Plenáris üléseinek székhelye Strasbourg, a bizottságok viszont többnyire Brüsszelben működnek.

Fehér Könyv: Egy nagyobb jogalkotási programcsomagra vonatkozó tervet jelent, amelyet stratégiai feladatok elvégzése előtt, illetve azokra való ösztönzésként, javaslatként szokott kiadni az Európai Unió Bizottsága. Fehér Könyvnek nevezték el többek között az Európai Unió Bizottsága által kidolgozott, a közép-kelet-európai országok számára 1995-ben Cannes-ban kiadott dokumentumot is, amely az akkor érintett társult országoknak az egységes piachoz történő felkészüléséhez közel 1100 – nagy részben jogalkotási – intézkedést ajánlott.

Filantropia: (emberbaráti szeretet) A fogalom alatt kezdetben – főként az angolszász nyelvterületen – azokat a törekvéseket értették, amelyek emberiességgel próbálták ellensúlyozni a merev, személytelen és igazságtalannak tartott társadalmi berendezkedés kedvezőtlen hatásait. A modern filantróp eszmék már (társadalmi) reformtörekvésekben és -intézkedésekben öltöttek testet.

Formális csoportosítás: Statisztikai szempontú megközelítés, amely a hazai gyakorlatban leginkább öt ismérv mentén csoportosítja a nonprofit szervezeteket: a szervezettípus, a tevékenységtípus, a hatókör, a településtípus és a bevétel nagyság alapján.

Formális konzultáció: Az Európai Unió Bizottsága és a civil szervezetek közötti kapcsolattartás legmagasabb szintje. Ilyenkor bizonyos ügyek megtárgyalására tanácsadó testületet vagy konzultatív bizottságot hoznak létre. Ennél alacsonyabb szintű kapcsolattartási formák az *eseti találkozók* vagy a *strukturált párbeszéd, együttműködés*. Az Európai Unió Bizottsága által a

formális konzultációra kidolgozott általános szabályok a tanácskozások négy kritériumát határozzák meg: *a részvételt, a nyitottságot és felelősséget, a hatékonyságot és az összefüggést.*

Főigazgatóság: Az Európai Unió Bizottságának hivatali struktúrája alapvetően az egyes biztosok alá tartozó főigazgatóságok köré szerveződik. Az egyes főigazgatóságok – a nemzeti minisztériumokhoz hasonlatosan – elhatárolt szakterületekkel (pl. mezőgazdaság, ipar, környezetvédelem stb.) foglalkoznak.

Funkcionális csoportosítás: E megközelítésben a nonprofit szervezeteket a betöltött közös funkciók, illetve vállalt szerepek szerint értelmezik. A funkcionális elemzéskor főként négy kérdésre keressük a választ: miért és milyen célra jönnek létre nonprofit szervezetek, illetve milyen szerepekkel tudjuk azonosítani az ide sorolható szervezeteket, és végezetül pedig milyen hatással van működésük a társadalomra.

Függetlenség-intézményesültség mátrix (FIM): A különböző nonprofit modellek (a korporatív, a liberális, a szociáldemokrata és a mediterrán vagy kelet-közép-európai) a függetlenség és az intézményesültség mértéke szerint eltérnek egymástól (BULLAIN 2005).

Gyenge érdekelttség: A civil szervezeteknek az Unióval kapcsolatos kommunikációs mintáját meghatározza az érdekelttség erőssége. Azaz, rendelkezik-e egy szervezet olyan kapcsolatokkal, szervezeti tagsággal, amelyen keresztül javaslatait érvényesíteni tudja, illetve ahonnan információhoz juthat (RONDO-BROVETTO 2002). A gyenge érdekelttségű szervezeteknek nincs helyi, állandó képviselőjük az Európai Uniónál. Méretüktől függően vagy egy nagyobb szervezetben rendelkeznek tagsággal, vagy képviselőjük egy nagyobb, nemzetek feletti szervezetben, illetve nemzeti szervezeten keresztül történik.

Harmadik szektor: Ez az elnevezés az állami és a piaci szektortól való megkülönböztetést szolgálja, és azt hangsúlyozza, hogy a nonprofit szervezetek egy önálló szektort alkotnak.

Hatékonysági modellek: A nonprofit szervezetek viselkedését vizsgáló egyik közgazdaságtani szempontú megközelítés. Ezen modellek alapvetése az, hogy a nonprofit szervezetek tevékenységének hatékonysága – még ha maximális mennyiségre és minőségre is törekednek – mindenképpen alacsonyabb lesz, mint a piaci szervezeteké, mivel hiányoznak a profitérdekelt tulajdonosok.

Hatókör: A nonprofit statisztikában használatos csoportosítási szempont, amely azt mutatja meg, hogy egy szervezet tevékenysége mekkora települési egységre terjed ki, pl. egy intézmény, kisebb lakó- és munkahelyi körzet, egy vagy több település, egy vagy több megye vagy egy régió, illetve országos vagy nemzetközi.

Heterogenitásteória, avagy a közjavak biztosításának elmélete: A nonprofit szervezetek szerepével foglalkozó, egyik – keresleti szempontú – közgazdaságtani megközelítésű elmélet (WEISBROD 1975). Eszerint a közjavak kormányzati előállításának a demokráciákban az egyik alapfeltétele az, hogy közel általános legyen az egyetértés bizonyos közjavak termelését illetően, illetve ez egybeessen – megfelelőnek vélt adóterhek mellett – a fogyasztók közjavak iránti keresletével. Ahol tehát eléggé nagy a véleménykülönbség a tekintetben, hogy melyik közjóságot milyen mennyiségben szolgáltatassa az állam, ott nehéz a többségi támogatás elérése. Ennek következtében pedig folyamatos és jelentős kielégítetlen, reziduális kereslet jelentkezik a közjavak iránt. A nonprofit szervezetek ezen közjavak iránti reziduális keresletek kielégítésére jönnek létre.

Integrációs modell: A nonprofit szektor és szervezetei strukturálisan leírhatók egy közös integratív erőter (piac, redisztribúció, reciprocitás), illetve az intézményeket jellemző ideológiák (vallásos-nem vallásos reguláció) mentén (HEGYESI 1991).

Integratív funkció: A nonprofit szervezetek azon funkciója, amely a civil társadalom stabilizálásában, társadalmi és politikai aktivizálásában mutatkozik meg (ZAUNER 2002).

Interdependencia-elmélet: Az interdiszciplináris megközelítésű nonprofit elméletek egyike (SALAMON 1987). Fő célja annak magyarázata, hogy az állam és a nonprofit szervezetek között miért, milyen okok hatására és milyen helyzetekben alakul(hat) ki partneri viszony. Megállapításai szerint nem az öntevékeny nonprofit szervezetek a másodlagos képződmények, hanem a kormány,

amely éppen az öntevékeny szervezetek kudarcaira reagálva, belső korlátainak meghaladásaként vállal szerepet a kollektív javak előállításában és finanszírozásában. Az állam és a nonprofit szektor együttműködése az öntevékenység kudarcai (alacsony hatékonyság, filantróp paternalizmus, partikularizmus, amatőrizmus) miatt szükséges.

Intézményesültség: A nonprofit szervezet szakmai-tudományos definíciója szerint jelenti egyrészt a szervezetek nemzeti jogrendben meghatározott alapításának, hivatalos nyilvántartásba vételének és működésének szabályozását. Másrészt azt, hogy a szervezeteknek vezetésük, eljárási és működési szabályzatuk van, és folyamatos működés jellemzi őket (SALAMON–ANHEIER 1995).

Informális szektor: Szociológiai értelemben olyan csoportok összessége, ahol a tagság önkéntes – azaz a csoport léte az egyének szabad akaratától függ –, a kapcsolatok mellérendeltek és rokonszenvi alapon nyugszanak. Jogi értelemben ez a tagság nem formalizált.

Jogi definíció: A nonprofit szervezetekre vonatkozó legtágabb és egyben legismertebb definíció, amely szerint minden nem profitcélú szervezetet, amely ugyanakkor nem költségvetési gazdálkodást folytató intézmény, és amelyet a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseivel összhangban *önálló jogi személyként* jegyeztek be, nonprofit szervezetnek nevezünk.

Jóléti állam: A második világháború után kialakult, a nyugati államok fejlődésének jellemzésére használt fogalom. A jóléti állam alatt olyan jóléti programok összességét értik, amelyekben az állami szerepvállalásnak kiemelt jelentősége van (lásd részletesebben BRIGGS 1961).

„Jóléti állam” elméletek: Az interdiszciplináris megközelítésű nonprofit teóriák között tartjuk számon ezeket az elméleteket. Közös jellemzőjük, hogy az államnak – a jóléti szolgáltatások területén betöltött – expanzív szerepére fókuszálnak. Ebből a megközelítésből eredően – különösen a nyolcvanas évek közepén született nézetek – vagy ignorálják, vagy csak reziduális kérdésként kezelik a nonprofit szektort, annak a gazdaságban és a társadalomban betöltött funkcióit.

Jóléti pluralista koncepció: A nonprofit szervezetekkel foglalkozó „jóléti állam” elméletek egyik megközelítési módja. A jóléti pluralista modellben a nonprofit szektor egyfajta intermedier terület, amely az által lesz komplex kapcsolatok színtere, hogy összekapcsolja a jóléti háromszög többi elemét (a piaci, az állami és az informális szektort). A nonprofit szektor legfőbb szerepe a szektor külkapcsolataiban nyert erőforrások közvetítése.

Keresleti modellek: A nonprofit szervezetek szerepével foglalkozó, közgazdaságtani megközelítésű elméletek egyik csoportja.

Keresztfinszírozás: A nonprofit szervezetek azon tevékenysége, amikor bizonyos termékeket, szolgáltatásokat piaci módon (lehetőleg minél nagyobb nyereséggel) állítanak elő, azért, hogy az ily módon szerzett hasznot a „társadalmilag értékesebbnek” tartott tevékenység finanszírozására fordítsák.

Kiilleszkedés: A nonprofit szervezetek egyik lehetséges kapcsolati mintája a jóléti pluralizmus más aktoraival. Evers szerint, amikor a nonprofit szervezetek társadalmi szerepe összeférhetetlennek bizonyul az állami és piaci szervezetekével, akkor sok szervezet számára csak a tiltakozás vagy a defenzív önszervezés vállalása marad. Ilyen esetben a szervezetek küldetésük betöltéséhez – külső erőforrások hiányában – nagyrészt a társadalmi szolidaritáson vagy az egyéni altruizmuson alapuló motívumokra lesznek utalva, amelyek főként az informális szektorból jövő adományokban, hozzájárulásokban és önkéntes munkában mutatkoznak meg (EVERS 1995).

Kihelyezett szolgáltatások: Az állam/önkormányzat és a külső szolgáltatók (magán- és nonprofit szervezetek) között létrejövő – főként szerződésen alapuló – kapcsolat, amelynek fő jellemzője, hogy az egészségügyi, oktatási és szociális szolgáltató szektorokban az állami feladatnak számító közszolgáltatásokat az állam magán- és/vagy nonprofit szervezetek bevonásával biztosítja. A szerződés garantálja, hogy a szolgáltatót átvállaló szervezet megkapja az államtól/önkormányzattól a feladat ellátásához szükséges normatívát.

Kínálati modellek: A nonprofit szervezetek szerepével foglalkozó közgazdaságtani megközelítésű elméletek egyik csoportja.

Kínálati oldal teória: A piaci és az állami elégtelenség egy szükséges, de nem elégséges feltétel ahhoz, hogy a nonprofit fejlődés különbségei magyarázhatókká váljanak. A nonprofit szektor kialakulásának elégséges feltétele olyan szervezetek, közösségek, emberek jelenléte a társadalomban és a gazdaságban, akik bármilyen okból kifolyólag ki akarják elégíteni a közjavak iránt jelentkező reziduális keresleteket (JAMES 1987).

Kollektív javak: A javakat osztályozhatjuk az elosztásukról hozott döntés fajtája alapján. Kollektív javakról akkor beszélünk, ha politikai döntés, vagyis a közösségi választás alapján osztják el őket.

Kormányzattól (államtól) való függetlenség: A nonprofit szervezet szakmai-tudományos definíciója szerint (SALAMON–ANHEIER 1995) a nonprofit szervezetek jogilag és intézményileg is elkülönülnek az állami és kormányzati szférától, amely tevékenységük felett csak törvényességi ellenőrzést gyakorolhat.

Korporatív-etatista modell: Esping-Andersen felosztásában a jóléti államok egyik típusa. A jóléti funkciókat ebben a modellben a piac helyett a tökéletesen kész állami felépítmény biztosítja. Ebből következően ezekben az országokban a közösségi programok jóval kiterjedtebbek és magasabb juttatást biztosítanak, mint a magánbiztosítás. A konzervatív jóléti rezsimben a társadalombiztosítás játssza a központi szerepet, ahol a jogosultságok a foglalkozási és a társadalmi státushoz kötődnek (ESPING-ANDERSEN1990).

Közalapítvány: Olyan alapítvány, melyet az Országgyűlés, a kormány, a helyi vagy a kisebbségi önkormányzat képviselő-testülete valamely közfeladat ellátásának folyamatos biztosítása céljából hoz létre.

Közhasznúság: Általában azt jelenti, hogy egy szervezet tevékenységével nemcsak saját tagjait szolgálja, hanem a tágabb közösség, a köz érdekeit is, azaz a közvetlen haszonélvezőkön kívül mások is részesülnek a szervezet tevékenységének eredményeiből, anélkül hogy ahhoz bármivel is hozzájárultak volna. A nonprofit szervezetekre – működési elveikből és céljaik jellegéből következően – mindig jellemző egyfajta közhasznúság.

Közhasznúság alapelve: A társadalom és az egyén közös érdekeinek kielégítésére irányuló tevékenység társadalmi hasznosságának elismerését jelenti. A közhasznúság elismerésének célja egy olyan, a nonprofit működéssel kapcsolatos, adminisztratív, nyilvántartási, nyilvánossági többletkötelezettség, amelynek teljesítéséhez az állam többletjogosultságokat, kedvezményeket biztosít.

Közhasznúsági törvény: Az 1997. évi CLVI. törvény, amely a jogi forma helyett a szervezetek tevékenységét tette a szabályozás alapjává. Eszerint megkülönböztetünk közhasznú, kiemelkedően közhasznú és nem közhasznú szervezeteket. A törvény közhasznú tevékenységek közé a társadalom és az egyén közös érdekeinek kielégítésére irányuló – a szervezet alapító okiratában szereplő – cél szerinti tevékenységeket sorolja. A kiemelkedően közhasznú szervezet – a törvényben felsorolt közhasznú tevékenységek közül – olyan közfeladatot lát el, amelyről valamely állami szervnek vagy helyi önkormányzatnak kellene gondoskodnia. A közhasznú, kiemelkedően közhasznú jogállást a szervezetek saját kérelmükre, bírósági nyilvántartásba vétellel szerezhetik meg.

Közhasznú társaság: A közhasznú társaság olyan nonprofit szervezet, amely társasági formában közjavak és közszolgáltatások előállítására jön létre, s ennek megfelelően érvényes rá a profit szétosztásának tilalma (az esetleg keletkező profitját köteles közérdekű céljának megfelelően felhasználni).

Közjavak: Olyan javak (jóságok), amelyek – ha egyszer valamely fogyasztó jóvoltából létrejöttek – minden más fogyasztó számára is felhasználhatók (például a világítótornyok). A közgazdaságtanban a közjavakat általában két tulajdonsággal határozzák meg: a „rivalizálás hiánya” és a „kirekeszthetetlenség”. A rivalizálás hiánya azt jelenti, hogy a fogyasztás nem vetélkedés alapján megy végbe; míg a kizárhatatlanság azt jelenti, hogy senkit se lehet megfosztani a közjavakhoz való hozzáféréstől

Köztestület: Önkormányzattal és nyilvántartott tagsággal rendelkező szervezet, melynek létrehozását törvény rendeli el. A köztestület a tagsághoz, illetve a tagsága által végzett tevékenységhez kapcsolódó közfeladatot lát el.

Liberális modell: Esping-Andersen felosztásában a jóléti államok egyik típusa. Ebben a modellben a rászorultság igazolásához kötött segélyezés, a szerény színvonalú univerzális transzferek és az ugyancsak szerény színvonalú társadalombiztosítási rendszerek a jellemzők (ESPING-ANDERSEN 1990).

Maastrichti szerződés: Az 1992. február 7-én a hollandiai Maastricht városában aláírt szerződés (hivatalos nevén Szerződés az Európai Unióról) megteremtette magát az [Európai Uniót](#) (EU). 1992 előtt az európai integráció összefoglalóan az [Európai Közösségek](#) elnevezéssel illelhető, az Európai Unió kifejezés használata csak a maastrichti szerződés 1993-as hatályba lépése után indokolt.

Magánjavak: Olyan javak, amelyeket ha egyszer valaki megvett és „elfogyasztott”, akkor az minden más fogyasztó számára elérhetetlenné válik.

Nem kormányzati szervezet (NGO): Nem állami, nem profitorientált, intézményesült szervezetek. Az elnevezés, amely az államtól, a politikától való függetlenséget, elhatárolódást hangsúlyozza, inkább a nagy nemzetközi szervezetek dokumentumaiban használatos. Az Európai Bizottság vitaanyaga (1999) mindezen kritériumok mellett hangsúlyozza az NGO-k önkéntes alapon való szerveződését, a szervezetek közhasznúságát.

Nemzeti Civil Alapprogram: A 2003. évi L. törvény szerint a közhasznú jogállást szerzett társadalmi szervezetek (kivéve a pártokat, a munkaadói és munkavállalói érdekképviseleti szervezeteket, biztosító egyesületeket, valamint az egyházakat) és alapítványok működési feltételeinek átlátható, a költségvetési forrásautomatizmusra épülő, pártpolitikától mentes forrásainak biztosítására létrejött program (lásd még QUANGO).

Nem viszonyossági alapú segítségnyújtás: A jótékonyág – státuszkötött és énközpontú – motívumaira és cselekvési formáira jellemző. Történetileg a jótékonyág motívumai és/vagy cselekvési formái – az úgynevezett „támogatási kultúrák” (BARÁTH 1992) – a nyugati kultúrákban a testvéri-felebaráti szeretet elvéből fejlődtek ki. („Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.”)

Nemzetgazdasági-statisztikai definíció: A legszűkebb definíciós bázison nyugvó meghatározása a nonprofit szervezeteknek, mivel ide csak azok a szervezetek tartoznak, amelyek döntően magántámogatásból finanszíroztak, bevételszerző tevékenységet csak korlátozott mértékben folytatnak, és alapvetően a lakosságot szolgálják.

Nonprofit prizma: Több dimenzió mentén kialakított osztályozás a nonprofit szervezetek funkcionális csoportosítására (SEBESTÉNY 2001).

Nonprofit rezsim: Salamon és Anheier a társadalmi eredet teóriájában négy fejlődési modellt határoz meg a nonprofit szektorral kapcsolatban. A *liberális modellben* relatíve alacsony állami, kormányzati jóléti kiadások mellett relatíve nagy nonprofit szektor jellemző. A *szociáldemokrata modellben* az állam univerzális jellegű jóléti szolgáltatásai mellett relatíve kicsi, főként politikai, társadalmi vagy éppen rekreációs érdekeket kifejező nonprofit szektor alakult ki. A *korporatista modellben* a magas kormányzati jóléti kiadások mellett meglehetősen nagy nonprofit szektor jellemző. Az *államhatalmi modellben* a korlátozott kormányzati szociális jóléti védelem mellett korlátozott nonprofit szektor található (SALAMON–ANHEIER 1996).

Nonprofit szektor bevételi szerkezete: Azt mutatja meg, hogy nonprofit szektor bevételei – az állami és magántámogatások, az alaptevékenység és a gazdálkodási tevékenység bevétele – miként alakulnak egy adott időszakban. 1993 és 1995 között a magyar nonprofit szektor bevételi szerkezetét a gazdálkodási bevételek és magántámogatások, 1997 után az alaptevékenységből és az állami támogatásokból származó bevételek, 2003-ban az állami támogatás túlsúlya és az alaptevékenységből származó bevételek kiegészítő jellege határozta meg.

Nonprofit szektor tevékenységszerkezete: Azt mutatja meg, hogy a szektor szervezetei mely tevékenységi területeken működnek. A magyar nonprofit szektor tevékenységszerkezetét már indulásától fogva a kulturális és szabadidős tevékenységek dominanciája határozta meg. 1998 és

2000 között a szektorban egy jelentős átstrukturálódás zajlott le: a szektor kulturális, szabadidős jellege megmaradt, de tevékenységi szerkezete a szolgáltatások területén is aktív szerepet betöltő szervezetek felé mozdult el.

Nonprofit szervezet: Általános értelemben olyan magán, nem állami, nem profitorientált, hivatalosan bejegyzett szervezet, amely az önkéntesség és az öngazgatás minimális szintjét fel tudja mutatni, tevékenységére a közhasznúság és politikai semlegesség jellemző (lásd: szakmai-tudományos definíció).

Nonprofit szervezetek bevételi forrásai: A nonprofit szektornak három fő bevételi forrása van: a közbevételek, az adományok, magántámogatások és a saját bevételek. A statisztikai nyilvántartás szerint a *közbevételek* közé tartoznak: az állami/önkormányzati normatív támogatások, a nem normatív támogatások, a központi alapokból, valamint az áfa-visszatérítésekből, az átengedett iparüzési adóból és a közvetett állami támogatásnak számító 1 százalékos támogatásból származó bevételek. Az *adományok, magántámogatások* közé sorolják a vállalati és lakossági, valamint a külföldi, illetve a nonprofit szervezetektől érkező támogatásokat. A szektor *saját bevételei* két fő forrásból származnak: az alaptevékenységből (ár- és díjbevételek és értékesítési bevételek), valamint a gazdálkodási tevékenységből (főként vállalkozási, illetve kamat-, hozam-, pénzügyi műveletek bevételei).

Nonprofit szervezetek nyilvántartása: A szervezetek legfontosabb azonosító adatait tartalmazó számítógépes regiszter. Kétfajta nyilvántartást különböztetünk meg: a bírósági és a statisztikai nyilvántartást. A *bírósági nyilvántartás* az Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatala által vezetett közhiteles nyilvántartás. Ebben a közhasznú társaságok kivételével minden olyan önálló jogi személyként bejegyzett nonprofit szervezet szerepel, amelyet nem szüntettek meg (lásd: jogi definíció). A *statisztikai nyilvántartás* a Központi Statisztikai Hivatal számítógépes adatbázisán alapul, amelyet évenkénti kérdőíves adatfelvétel segítségével, valamint az újonnan bejegyzett szervezetek bírósági nyilvántartásából nyerhető adatok felhasználásával rendszeresen frissítenek. Ebben a nyilvántartásban kizárólag azoknak az önálló jogi személyként bejegyzett nonprofit szervezeteknek az adatai szerepelnek, amelyek a statisztikai definíciónak megfelelnek.

Nonprofit szervezetek szerepe: A nonprofit szervezetek gazdasági szerepével foglalkozó elméletek középpontjában olyan kérdések megválaszolása áll, mint például: Miért jönnek létre a nonprofit szervezetek? Mi a szerepük a piactudományban? Miért van az, hogy egyes – például szociális és oktatási – területeken számos nonprofit szervezet működik, míg más területeken elenyésző a számuk?

Nonprofit szervezetek viselkedése: A nonprofit szervezetek viselkedésével foglalkozó elméletek például a következőket vizsgálják: Profitérdekelte tulajdonosok hiányában milyen célokat követnek a nonprofit szervezetek? Milyen tényezők befolyásolják a nonprofit szervezetek működésének hatékonyságát? Miben különböznek a nonprofit szervezetek a for-profit vagy az állami intézményektől?

Optimálási modellek: A nonprofit szervezetek viselkedését leíró közgazdaságtani megközelítésű modellek döntő többsége optimálási modell, amely valamilyen speciális ágazat intézményeinek magatartását vizsgálja. A vállalat-gazdaságtani alapvetésen nyugvó modellek – amelyek a for-profit szervezetek esetében a maximális profit elérésének lehetőségeit kutatják – ezt a célfüggvényt a nonprofit szervezetek esetében nem tudják felállítani. Ezért az optimálási modellek a nonprofit szervezeteknél a következő, feltételezett célokat vizsgálják: a szolgáltatások mennyiségének és/vagy minőségének emelése, a nonprofit intézmények költségvetésének növelése.

Öngazgatás: A nonprofit szervezet szakmai-tudományos definíciója szerint (SALAMON–ANHEIER 1995) azt jelenti, hogy a szervezetek maguk hozzák meg működési szabályaikat és tevékenységüket saját vezető testületük irányítja. Ebben az értelemben a legfontosabb döntések (legalábbis formálisan) a szervezeten belül jönnek létre, és mindenfajta külső kontroll a szervezetek függetlenségét vonná kétségbe, jogi szempontból is.

Önkéntesség: Általánosságban a személyes indíttatásból, szabad, egyéni választásból kiinduló, egyéni érdekektől mentes cselekvést jelent.

Öntevékeny (voluntáris) szervezetek: Ezt a kifejezést általában akkor használják, ha a tagok és a támogatók által végzett önkéntes munka fontosságát akarják kiemelni (lásd LÉVAI–SZÉMAN 1993). Ezen szervezetek tagjai tevékenységüket elsősorban nem anyagi ellenszolgáltatásért végzik, és munkájuk más személy vagy a társadalom hasznát szolgálja.

Piac kudarca: A piac előnyei csak tökéletes verseny esetén érvényesülnek maximálisan. Amennyiben a fogyasztók és az eladók között információs aszimmetria áll fenn, vagy a piacot néhány szereplő uralja, vagy a piaci viselkedés külső hatásai vagy költségei miatt a piaci versenybe be kell avatkozni, akkor a piaci verseny nem tökéletes. „A piac legnagyobb kudarca” azonban az, hogy képtelen a közjavakat, amelyek határkölsége nulla, kielégítően kezelni (például az utcai világítás esetén a lámpa ugyanúgy világít az ott lakóknak, mint az arra járóknak).

Potyautas probléma: Az egyik magyarázata annak, hogy a piac miért vall kudarcot a közjavak előállításánál, ugyanis mindig lesznek olyanok, akik fizetés nélkül vagy alacsonyabb hozzájárulás mellett jutnak hozzá a közjavakhoz.

QUANGO (Quasi Non-Governmental Organization): Félállami/önkormányzati szervezetek, amelyeknek az a funkciója, hogy az állami támogatások egy részét az államháztartás keretein belül, de az érintettekől és szakértőkből álló döntéshozó testületek bevonásával ossza el (lásd például Nemzeti Kulturális Alapprogram vagy Nemzeti Civil Alapprogram).

Reciprocitás: A kölcsönösséget, a reciprocitást – a piac és a redistribúció mellett – Polányi az archaikus társadalmak egyik gazdasági szervezőelvének tartotta. Megállapította, hogy a reciprocitás elsősorban a család és a rokonság vonatkozásában működik, és átfogó elve elősegíti mind a termelés, mind a családfenntartás biztosítását: „amit ma adok, azt viszonzni fogják azzal, amit holnap kapok” (POLÁNYI 1976).

Segítségadás normái: Karylowski a „segítségadás normáinak” nevezi az altruizmushoz vezető normák azon csoportját, amelyek meghatározzák, hogy kik azok, akik rászorulnak a segítségünkre (KARYLOWSKI 1980). Ezek a normák, motívumok lehetnek például a társadalmi felelősség és annak megosztása, az éntudatosság, illetve indulhatnak egy emocionális nyereségnek (a segítség önmagában rejti jutalmát) vagy egy negatív állapot enyhítésének a tudatából (misperint az emberek azért segítenek másokon, hogy csökkentsék az áldozat szenvedéséből fakadó rossz érzésüket), de fakadhatnak empátiából is (amikor a szükséghelyzet átérzése motivál a segítségre).

Statisztikai definíció: A nonprofit szervezetek statisztikai vizsgálatánál alkalmazott definíció, amelybe a szakmai-tudományos definíció bázisán – a bevételszerkezettől és a teljesítmény kedvezményezettjeitől függetlenül – valamennyi önálló jogi személyként bejegyzett nonprofit szervezet beletartozik (kivételesen a pártok, az egyházak, illetve 1995-től a kölcsönös biztosítótársaságok, mert esetükben a profitszétosztás tilalma nem érvényesül).

Strukturális Alapok: A Strukturális Alapok az Európai Szociális Alapnak, az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap orientációs „szekciójának”, a Regionális Fejlesztési Alapnak, a Halászati Alapnak, valamint a Kohéziós Alapnak a közös elnevezése. Az ún. európai strukturális politikát az Európai Unió a Strukturális Alapokon keresztül valósítja meg.

Szakmai-tudományos definíció: Az empirikus kutatásokból induktívan levezetett definíció (SALAMON–ANHEIER 1995) öt pontban foglalja össze a nonprofit szervezethez tartozás kritériumait: 1. olyan magán-, azaz nem állami szervezetek, amelyek a kormányzati szektortól elkülönülve működnek; 2. nem elsősorban profitszerzési célokra jöttek létre, esetleg képződő profitjukat nem oszthatják fel a tagok, alapítók és tulajdonosok között; 3. egy bizonyos fokig intézményesültek (önálló jogi személyiséggel rendelkeznek); 4. működésükre az öngazgatásnak és 5. az önkéntességnek legalább egy minimális szintje jellemző (nem tartoznak ide a politikai pártok és az egyházak).

Szektoremlegesség elve: A közszolgáltatást nyújtó nem állami, nem helyi önkormányzati szervezetek részére megállapított normatív költségvetési hozzájárulás összege nem lehet alacsonyabb, mint a helyi önkormányzat részére ugyanazon jogcímen megállapított normatív támogatás.

Szerződéses kapcsolatok kudarca: A piac kudarcának egy speciális esete. A fogyasztóknak ritkán vannak tökéletes ismereteik a kínált árukról és szolgáltatásokról. Különösen igaz ez, ha nem maguk számára veszik ezt az árut vagy szolgáltatást. Ezekben az esetekben a vásárló bizonytalan abban, hogy megfelelő minőségben és mennyiségben kapja-e meg ezeket, és így a megszokott szerződéses kapcsolatok már nem nyújtanak a fogyasztónak elegendő védelmet.

Szociáldemokrata modell: Esping-Andersen felosztásában a jóléti államok egyik típusa (ESPING-ANDERSEN 1990). A szociáldemokrata berendezkedésű skandináv államokban az univerzalizmus és a szociális jogok dekommodifikációja elvét az új középosztályokra is kiterjesztették. A szociáldemokrata működésű állam jóléti politikája egyszerre veszi célba a piacot és a hagyományos családot.

Szolidaritás: Összetartozás, közösségvállalás közös érdekek alapján. A szolidaritás fogalma rokon a felebaráti szeretetével, annak mintegy szekularizált megfelelője. A francia forradalom hármasszava közül a „testvériség” (fraternité) fejezte ki a szolidaritást, majd a XIX. századi munkásmozgalmi törekvések tűzik zászlajukra. Baldwin szerint a társadalmi szolidaritás nem más, mint jogokban kifejeződő igazságosság, s épp e jogokon alapul a társadalmat átfogó kölcsönöségi viszonyrendszer (BALDWIN 1990).

Szervezettípus: A nonprofit statisztikában használatos csoportosítási szempont, amely két fő csoportot különböztet meg a nonprofit szervezeteken belül: az alapítványokét (magán- és közalapítványok) és a tagságon alapuló társas nonprofit szervezetekét.

Subszidiaritás: (kisegítőlegesség). Egyfelől azt jelenti, hogy minden döntést azon a lehető legalacsonyabb szinten kell meghozni, ahol az optimális informáltság, a döntési felelősség és a döntések hatásainak következményei a legjobban láthatók és érvényesíthetők, másfelől a társadalmi szükségleteket lehetőleg a keletkezésük helyéhez legközelebbi szinten kell kielégíteni. Mindkét esetben az állam akkor avatkozik be (támogatóként, együttműködőként vagy a feladatot átvállalva), ha a helyi közösség nem képes a probléma megoldására.

Társadalmi szervezet: Jogi szempontú gyűjtőfogalom, amelybe beletartoznak az egyesületek, szakszervezetek, egyéb – szakmai és munkáltatói – érdekképviselői szervezetek, önkéntes szövetségek, csoportosulások.

Társadalmi trigonometria: Lévai és Széman a hazai voluntáris szektor változásait – a régi és az új magyar jóléti modellben – az állam, piac, informális szektor viszonylatában írja le (LÉVAI-SZÉMAN 1993).

Társas nonprofit szervezetek: A formális statisztikai csoportosítás a tagsági viszonyon alapuló szervezeteket (egyesületek, szakszervezetek, munkavállalói érdekképviselőket, szakmai munkáltatói érdekképviselőket, köztestületek, közhasznú társaságok, nonprofit szervezetek intézményei) sorolja ide.

Településtípus: A nonprofit statisztikában használatos csoportosítási szempont, amely arról szolgáltat adatokat, hogy mekkora településen van a szervezet székhelye, hol működik a szervezet. Ennek alapján beszélünk községi, városi, megyeszékhelyen lévő és fővárosi nonprofit szervezetekről.

Your Voice in Europe: Ezen az internetes portálon összegyűjtve jelennek meg a nyílt konzultációk felhívásai, illetve a már lezárult konzultációkról és azok eredményeiről is lehet információkat kapni (<http://europa.eu.int/yourvoice/>).

1 százalék: Az adózó állampolgárok az 1996. évi CXXXVI. törvény rendelkezése alapján személyi jövedelemadójuk egy százalékát felajánlhatják az általuk választott nonprofit szervezetnek.

Irodalom

- ALBER, Jens 1982. *Vom Armenhaus zum Wohlfahrtsstaat*. Frankfurt: Campus.
- ALBER, Jens 1989. *Der Sozialstaat in der Bundesrepublik Deutschland 1950–1983*. Frankfurt a. M.
- ANDORKA Rudolf – KONRATAS Anna – TÓTH I. György 1995. A jóléti rendszer jellemzői és reformjának lehetőségei. *Közgazdasági Szemle*, 1. 2–23.
- ANHEIER, K. Helmut – GLASIUS, Marlies – KALDOR, Mary (szerk.) 2004. *Globális civil társadalom*. Budapest: Typotex.
- ANHEIER, Helmut – PRILLER, Eckhard – ZIMMER, Anette 2000. Zur zivilgesellschaftlichen Dimension des Dritten Sektors. In Klingemann, H. – Neidhardt, F. (Hrsg.): *Die Zukunft der Demokratie: Herausforderungen im Zeitalter der Globalisierung*. (WZB-Jahrbuch 2000.) Berlin.
- ANHEIER, Helmut – SEIBEL, Wolfgang (eds.) 1990. *The Nonprofit Sector: International and Comparative Perspectives*. Berlin: de Gruyter.
- ANHEIER, Helmut – SEIBEL, Wolfgang 1993. A nonprofit szektor és a társadalmi átalakulás. *Európa Fórum*, 3. 22–37.
- ARATO, Andrew – COHEN, Jean 1988. Social Movements, Civil Society and the Problem of Sovereignty. *Praxis International*, vol.4, 3.
- ARATÓ András 1992. Civil társadalom Lengyelországban és Magyarországon. *Politikatudományi Szemle*, 2.
- ARCHAMBAULT, Edith 1996. *Le secteur sans but lucratif en France*. Paris: Economica.
- BADELT, Christoph (Hrsg.) 1997. *Handbuch der Nonprofit Organisation. Strukturen und Management*. 1. Aufl. Stuttgart: Schäffer-Poeschel.
- BADELT, Christoph (Hrsg.) 2002. *Handbuch der Nonprofit Organisation. Strukturen und Management*. 3. überarb. und erw. Aufl. Stuttgart: Schäffer-Poeschel.
- BALÁZS Magdolna 1991. Az alapítványi élet indulása Magyarországon. *Esély*, 1. 82–92.
- BALLA Antal 1929. A filantrópiáról. In Béry L. (szerk.): *A magyar filantrópia könyve*. Budapest: Légrédy. 5–10.
- BANDURA, Benjamin – FERBER, Christian von 1981. *Selbsthilfe und Selbstorganisation im Gesundheitswesen*. München: Oldenburg.
- BARÁTH Árpád 1992. *A nonprofit és az alapítványi szektor Horvátországban. A szektor történetének, jelenének és jövőjének kritikai észrevételei*. Kézirat.
- BARBETTA, Paolo 1991. A nonprofit szektor gazdasági szerepe. *Esély*, 1. 11–22.
- BARTAL Anna Mária 1996. Kié volt a szegény? Gondolatok a két háború közötti magyar szociálpolitikáról az Egri és a Magyar Norma kapcsán. *Valóság*, 12. 24–36.

- BARTAL Anna Mária 1997. Szociálpolitika és nonprofit szektor a két háború között Magyarországon. In *Colloquium – Szociológiai műhelytanulmányok*. Budapest: BKE Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék. 23–50.
- BARTAL Anna Mária 1998a. *Elméleti kihívások és gyakorlati válaszok a nonprofit szektorban*. PhD-disszertáció. Budapest: ELTE Szociológiai és Szociálpolitikai Továbbképző Intézete.
- BARTAL Anna Mária 1998b. Gondolatok az Európai Közösség Bizottságának Közleményéről – egy magyar nézőpont. In *Az Európai Közösség Bizottságának Közleménye az önkéntes szervezetek és alapítványok szerepének erősítéséről Európában*. Budapest: Európa Ház. 5–19.
- BARTAL Anna Mária 1999. *Nonprofit alapismeretek kézikönyve*. Budapest: Ligatura.
- BARTAL Anna Mária 2004. *Cél- és érdekorientált szervezetek a nonprofit szektorban – a nonprofit szervezetek új szempontú tipizálása egy empirikus kutatás eredményei alapján*. Alapítvány a Magyar Felsőoktatásért és Kutatásért, <http://www.szazadvég.hu/civak/tanulmany.html>
- BARTAL Anna Mária – CZIKE Klára 2002. *Mit érdemes tudni a nonprofit szervezeteknek a nonprofit kutatásokról?* <http://www.nonprofitkutatás.hu>
- BARTAL Anna Mária – KÁKAI László – SZABÓ István 2004. *Civil kapcsolati hálók Debrecenben*. Budapest: Századvég Alapítvány – Civil Akadémia. Kézirat.
- BARTAL Anna Mária – KÁKAI László – SZABÓ István 2005. *A nonprofit szervezetek érdekképviselete és kapcsolatrendszer*. Budapest: Századvég Alapítvány – Civil Akadémia. Kézirat.
- BAUER, Rudolf 1990. *Zwischen Skylla und Charybdis: Das intermediäre Hilfesystem – Kritik und theoretische Ansätze*. Bonn.
- BEREND T. Iván 2003. A jóléti állam: válság és kiutak. *Magyar Tudomány*, 10.
- BIBÓ István 1986. A magyar társadalomfejlődés és az 1945. évi változás értelme. In *Válogatott tanulmányok II. 1945–1949*. Budapest: Magvető. 485–504.
- BÍRÓ Endre 2002. *Nonprofit szektor analízis. Civil szervezetek jogi környezete Magyarországon*. Budapest: EMLA Egyesület.
- BOCZ János 1992. Az egyesületi statisztika Magyarországon. *Statisztikai Szemle*, 10. 840–854.
- BOCZ János 1997. Önszerveződésből civil társadalom. *Társadalmi Szemle*, 12. 68–79.
- BOCZ János 2004. *Szociális célú nonprofit szervezetek Magyarországon 1994-ben és 2002-ben*. (Társadalomstatisztikai Füzetek 41.) Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- BOURDIEU, Pierre 1998. Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In Lengyel Gy. – Szántó Z. (szerk.): *Tőkefajták – a társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája*. Budapest: Aula. 155–176.
- BOZÓKI András 1992. Polgárosodás és civil társadalom. In Heller Ágnes et al.: *Polgárosodás, civil társadalom és demokrácia*. Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete. 17–27.

- BRIGGS, Asa 1961. The Welfare State in Historical Perspective. *European Journal of Sociology*, 2. 221–258. Magyarul: A jóléti állam történeti perspektívában. In Ferge Zs. – Lévai K. (szerk.): *A jóléti állam*. Budapest: T-Twins, 1991. 223–238.
- BULLAIN Nilda 2005. Átfogó jogi reformkoncepció: Lépések egy értékalapú civil jövőkép felé. *Civil Szemle*, 1. 5–25.
- BURUCS Kornélia 1993. Nők az egyesületekben. *História*, 2. 15–18.
- COHEN, JEAN – ARATO, Andrew 1992. *Civil Society and Social Theory*. Cambridge, MA: MIT Press
- COLEMAN, James 1998. Társadalmi tőke az emberi tőke termelésében. In Lengyel Gy. – Szántó Z. (szerk.): *Tőkefajták – a társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája*. Budapest: Aula. 11–44.
- COLLINS, Robert 1987. *The Independent Sector: Altruism and Culture as Social Products*. Conference on the Sociology of Independent Sector. Princeton, NJ: Princeton University.
- CSABA Iván – TÓTH I. György (szerk.) 1999. *A jóléti állam politikai gazdaságtana*. Budapest: Osiris.
- CSANÁDY Dániel 2002. Helyi önkormányzatok és civil szervezetek együttműködése Skóciában. *Esély*, 4. <http://szochalo.hu/esely2004.php>
- CSÉFALVAY Zoltán 2004. *Globalizáció 2.0*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- CSIZMADIA Antal 1997. *A szociális gondoskodás változásai Magyarországon*. Budapest: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar.
- CSIZMÁR Gábor – BÍRÓ Endre 1998. *Nonprofit jogi kézikönyv*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- CSITE András 1997. Polgárosodás-elméletek és polgárosodás-viták. *Szociológiai Szemle*, 3. 117–138.
- CZIKE Klára 2005. Az önkéntesek motivációinak vizsgálata. In Czike Klára – Bartal Anna Mária: *Önkéntesek és nonprofit szervezetek*. Budapest: Civitalis Egyesület.
- CZIKE Klára – BARTAL Anna Mária 2005. *Önkéntesek és nonprofit szervezetek – az önkéntes tevékenységet végzők motivációi és szervezeti típusok az önkéntesek foglalkoztatásában*. Budapest: Civitalis Egyesület.
- DIMAGGIO, Paul – ANHEIER, Helmut 1990. The Sociology of Nonprofit Organizations and Sectors. *Annual Review of Sociology*, 16. 137–159. Magyarul: A nonprofit szervezetek és a nonprofit szektor szociológiája. In Kuti É. – Marschall M. (szerk.): *A harmadik szektor*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport, 1991. 71–84.
- DOBROVITS, Alexander 1935. La statistique des associations en Hongrie. Conférence fait à la séance du 17 décembre 1934 de la Société Hongroise de Statistique. *Journal de la Société Hongroise de Statistique*. 100–125.

- DURKHEIM, Émile 2001. *A társadalmi munkamegosztásról*. Budapest: Osiris.
- ENYEDI György – TAMÁSI Péter 1997. A kibontakozó nonprofit szektor. *INFO-Társadalomkutatás*, 42. 3–6.
- Esély* különszám, 1999.
- ESPING-ANDERSEN, Gosta 1990. *The Tree Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton: University Press. 19–34. Magyarul: Mi a jóléti állam? In Ferge Zs. – Lévai K. (szerk.): *A jóléti állam*. Budapest: T-Twins. 116–134.
- EVERS, Adalbert 1988. Shifts in the Welfare Mix: Introducing a New Approach for the Study of Transformation in Welfare and Social Policy. In Evers, A. – Wintersberger, H. (eds.): *Shifts in the Welfare Mix*. Vienna: European Centre for Social Welfare Training and Research. 7–30. Magyarul: Eltolódások a jólétmixben. In Andorka R. – Hradil, S. – Peschar, J. (szerk.): *Társadalmi rétegződés*. Budapest: Aula, 1995. 605–632.
- EVERS, Adalbert 1992. Soziale Bewegungen und soziale Ordnung im Konzept des Wohlfartsmix. *Forschungsjournal Neue Soziale Bewegungen*, 4. 49–58.
- EVERS, Adalbert 1995. Part of the Welfare Mix: The Third Sector as an Intermediate Area. *Voluntas*, 2. 159–182.
- EVERS, Adalbert 2004. *Sektor und Spannungsfeld. Zur Theorie und Politik des Dritten Sektors*. Diskussionspapiere zum Nonprofit Sektor, 27. <http://www.aktive-buergerschaft.de/vab/resources/diskussionspapiere/wp-band27.pdf>
- EVERS, Adalbert – OLK, Thomas 1996. Wohlfartspluralismus – Analytische und normativ-politische Dimensionen eines Leitbegriffs. In Evers, A. – Olk, Th.: (Hrsg.): *Wohlfartspluralismus: Vom Wohlfartsstaat zur Wohlfartsgesellschaft*. Opladen: Westdeutscher. 9–62.
- EVERS, Adalbert – SVETLIK, Ivan (eds.) 1993. *Balancing Pluralism: New Welfare Mixes in Care for the Elderly*. Avebury: Aldershot.
- EVERS, Adalbert – WINTERSBERGER, Helmut (eds.) 1988. *Shifts in the Welfare Mix*. Vienna: European Centre for Social Welfare Training and Research.
- FARKAS Beáta 1999. *A szolidaritás a társadalmi-gazdasági szerveződésben*. <http://www.vigilia.hu/1999/9/9909far.html>
- FERGE Zsuzsa 1989. *Van-e negyedik út? A társadalompolitika esélyei*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- FERGE Zsuzsa 2000. *Elszabaduló egyenlőtlenségek. Állam, kormányok, civilek*. Budapest: Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület.
- FERGE Zsuzsa 2004. Új tagságunk az Európai Unióban – reményeink, kételyeink. *Esély*, 2. <http://szochalo.hu/esely2004.php>
- FLORA, Peter 1986. Introduction. In Flora, P. (ed.): *Grow the Limits: The Western European Welfare States Since World War II*. Berlin: de Gruyter. 3–25. Magyarul: Növekedés

- határokig. In Andorka R. – Hradil, S. – Peschar, J. (szerk.): *Társadalmi rétegződés*. Budapest: Aula, 1995. 503–529.
- FLORA, Peter et al. 1982. *State, Economy and Society in Western Europe 1815–1975*. Frankfurt–London: Campus–Macmillan.
- FORMAN Balázs 2001. *Az Európai Unió strukturális és előcsatlakozási alapjai*. Budapest: Európai Bizottság Magyarországi Delegációja.
- FRIEDMAN, Milton 1996. *Kapitalizmus és szabadság*. Budapest–Florida: Akadémiai–MET.
- FUKUYAMA, Francis 1997. *Bizalom*. Budapest: Európa.
- FÜLÖP Sándor 2002. A civil-nonprofit szektorba tartozó szervezetfajták. In Bíró E. *Nonprofit szektor analízis. A civil szervezetek jogi környezete Magyarországon*. Budapest: EMLA Egyesület. 171–173.
- GADÓ Gábor 1995. Programozott csodavárás, avagy miről szóljon a nonprofit törvény? *Gazdaság és Jog*, 1.
- GAZDAG Ferenc 2002. *Európai integrációs intézmények*. Budapest: Osiris.
- GERSCHENKORN, Alexander 1984. *A gazdasági elmaradottság történelmi távlatból*. Budapest: Gondolat.
- GESZTI Judit 2003. Civil társadalom, civil szervezetek és az Európai Unió. *EU Working Papers*, 3. 84–104.
- GIDRON, Benjamin – KRAMER, Ralph – SALAMON, Lester 1992. Government and the Third Sector in Comparative Perspective: Allies or Adversaries? In Gidron, B. – Kramer, R. M. – Salamon, L. (eds.): *Government and the Third Sector: Emerging Relationships in Welfare States*. San Francisco: Jossey-Bass. 1–30.
- GRONBJERG, A. Kristen 1993. *Understanding Nonprofit Funding: Managing Revenues in Social Services and Community Development Organizations*. San Francisco: Jossey-Bass.
- GYÁNI Gábor 1994. *A szociálpolitika múltja Magyarországon*. Budapest: História – MTA Történettudományi Intézete.
- GYŐRI Péter 1988. Kisközösségi szociális kezdeményezések. In: Szalai Júlia et al. (szerk.): *Arat a magyar*. Budapest: MTA Szociológiai Intézete. 267–283.
- HANKISS Elemér 1983. *Társadalmi csapdák. Diagnózisok*. Budapest: Magvető.
- HANSMANN, Henry 1980. The Role of the Nonprofit Enterprise. *Yale Law Journal*, 89. 835–901.
- HANSMANN, Henry 1987. Economic Theories of Nonprofit Organisations. In Powell, W. W. (ed.): *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*. New Haven: Yale University Press. 27–42. Magyarul: A nonprofit szervezetek közgazdasági elméletei. In Kuti É. – Marschall M. (szerk.): *A harmadik szektor*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport, 1991. 29–44.
- HARSÁNYI László 1992. A nonprofit szektor szabályozásának vitás kérdései. In Kuti É. (szerk.): *A nonprofit szektor Magyarországon*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport. 34–45.

- HARSÁNYI László 1997a. A nonprofit szektor szerepe a közszolgálatok átalakításában. *Európa Fórum*, 1. 95–100.
- HARSÁNYI László 1997b. Az állam és a nonprofit szektor. *INFO-Társadalomkutatás*, 42. 17–21.
- HARSÁNYI László – KOVÁCS Róbert 2002. *Kulturális nonprofit szervezetek Budapesten*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport.
- HARSÁNYI László – KUTI Éva 1995. A nonprofit szektor törvényi szabályozásának irányai. *Acta Humana*. 21. 61-75.
- HAYEK, Friedrich A. von 1996. A liberális társadalmi rend alapelvei. In Bujalos I. – Nyilas M. (szerk.): *Az új jobboldal és a jóléti állam*. Budapest: Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület. 17–39.
- HAX, Arnaldo C. – MAJLUF, Nicolas 1984. *Strategic Management: An Integrative Perspective*. Englewood Cliffs, NJ – New York: Prentice Hall. 70–75.
- HEGYESI Gábor 1991. Integrációs modellek és a nonprofit szektor. *Esély*, 1. 4–10.
- HEIMERL, Peter – MEYER, Michael 2002. Organisation und NPOs. In Badelt, Ch. (Hrsg.): *Handbuch der Nonprofit Organisation. Strukturen und Management*. 3. überarb. und erw. Aufl. Stuttgart: Schäffer-Poeschel. 259–290.
- HITCHINS, Keith 1995. Önszegélyző egyletek Magyarországon 1830 és 1941 között. *Esély*, 3. 89–110.
- HORAK, Christian 1993. *Controlling in Nonprofit-Organisationen: Erfolgsfaktoren und Instrumente*. Wiesbaden.
- HORAK, Christian – HEIMERL, Peter 2002. Management von NPOs - Eine Einführung. In Badelt, Ch. (Hrsg.): *Handbuch der Nonprofit Organisation. Strukturen und Management*. 3. überarb. und erw. Aufl. Stuttgart: Schäffer-Poeschel. 181–196.
- JAMES, Estelle 1987. The Nonprofit Sector in Comparative Perspective. In Powell, W. W. (ed.): *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*. New Haven: Yale University Press. 397–415. Magyarul: *A nonprofit szektor elmélete nemzetközi összehasonlítások tükrében*. In Kuti É. – Marschall M. (szerk.): *A harmadik szektor*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport, 1991. 45–56.
- JAMES, Estelle (ed.) 1989. *Nonprofit Organizations in International Perspective: Studies in Comparative Culture and Policy*. New York: Oxford University Press.
- JENKINS, M. Robert 1997. A nonprofit szféra és a politikai rendszer kapcsolata Magyarországon. In *Egymás jobb megértése felé. Tanulmányok az állam, az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek viszonyáról Magyarországon*. Budapest: A Civil Társadalom Fejlődésért Alapítvány. 7–14.
- KÁKAI László 2005. *Önkormányzunk értetek, de nélkületek!* Budapest: Századvég.
- KÁKAI László – BARTAL Anna Mária 2003. *Civil szervezetek és civil projektek szerepe a dél-dunántúli régió fejlesztésében*. Kézirat.

- KALDOR, Mary 1998. A transznacionális civil társadalom. In Mislivetz F. (szerk.): *Közép-európai változások*. Szombathely: Savaria University Press. 115–139.
- KALDOR, Mary 2004. A humanitárius beavatkozás évtizede. A globális civil társadalom szerepe. In Anheier, H. – Glasius, M. – Kaldor, M (szerk.): *Globális civil társadalom*. Budapest: Typotex. 165–216.
- KARYLOWSKI, Jan 1980. Az altruisztikus viselkedés magyarázatához. In Szilágyi V. (szerk.): *Együttérzés, önzetlenség, felelősség*. Budapest: Tankönyvkiadó. 113–130.
- KAUFMANN, Franz-Xavier 1987. *Staat, intermediäre Instanzen und Selbsthilfe*. München.
- KEANE, John 2004. *A civil társadalom. Régi képzetek, új látomások*. Budapest: Typotex.
- KECSKÉS László 1988. Az alapítványi jog fejlődése. *Magyar Jog*, 2. 104–116.
- KÉGLER, Ádám 2002. Lobbizás az Európai Unióban. *Esély*, 4. <http://szochalo.hu/esely2002.php>
- KENDALL, Jeremy – KNAPP, Martin 1992. *Charity Statistics in a European Context*. (RSU Occasional Paper 2.) Tonbridge.
- KONDOROSI Ferenc 1998. *Civil társadalom Magyarországon*. Budapest: Politika + Kultúra Alapítvány.
- KORNAI János 1993. Transzformációs visszaesés: Egy általános jelenség vizsgálata a magyar fejlődés példáján. *Közgazdasági Szemle*, 7–8.
- KOVÁCH Imre 1995. Polgárosodás: új burzsoázia vagy a gazdasági elit szerepvállalása. In Róbert P. et al. (szerk.): *Középosztályok nyomában*. Budapest: MTA Politikatudományi Intézet. 99–116.
- KOVÁCS Annamária. 1988. Az alapítványok szabályozásának problémái. *Állam és Igazgatás*, 9.
- KOVÁCS I. Vilmos 2004. *A lisszaboni folyamat és az oktatás. Barcelonától az első időközi jelentés elfogadásáig*. <http://www.oki.hu/cikk.php?kod=2004-07-Vt-Kovacs-Lisszaboni.html>
- KOZMA György – PETRIK Ferenc 1990. *Társadalmi szervezetek, alapítványok létrehozása és gazdálkodása. Jogszabályok, bírói gyakorlat és ezek magyarázata*. Budapest: Unió.
- KRAMER, Ralph 1991. Öntevékeny szervezetek és szociális szolgáltatások. In Kuti É. – Marschall M. (szerk.): *A harmadik szektor*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport. 123–130.
- KRAMER, Ralph 2000. A Third Sector in the Third Millennium? *Voluntas*, 1. 1–23.
- KUTI Éva 1991. A nonprofit elméletek és a nonprofit gyakorlat lehetőségei Magyarországon. *Közgazdasági Szemle*, 1. 18–30.
- KUTI Éva 1992. A harmadik szektor helye és szerepe a magyar társadalom és gazdaság szerkezetének alakulásában. In Kuti É. (szerk.): *A nonprofit szektor Magyarországon*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport. 13–33.
- KUTI Éva 1996. A nonprofit szervezetek szerepe a kilencvenes évek magyar társadalmában és gazdaságában. *Közgazdasági Szemle*, 10. 905–919.
- KUTI Éva 1997. Van-e válaszuk a nonprofit szektor fejlődésével összefüggő kihívásokra. *INFO Társadalomkutatás*, 42. 7–15.

- KUTI Éva 1998a. Az Európai Unió és a nonprofit szervezetek viszonya. *Civil Magyarország*, június.
- KUTI Éva 1998b. *Hívjuk talán nonprofitnak... A jótékonyosság, a civil kezdeményezések és az állami keretektől kiszoruló jóléti szolgáltatások szektorra szerveződése*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport.
- KUTI Éva 1998c. *Oktatási és tudományos célú nonprofit szervezetek*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- KUTI Éva 1999. *Kulturális célú nonprofit szervezetek*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- KUTI Éva (szerk.) 2000. *1% – „Forintszavazatok” civil szervezetekre. Tanulmányok*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport.
- KUTI Éva 2003. *Kinek a pénze, kinek a döntése?* Budapest: Nonprofit Kutatócsoport.
- KUTI Éva 2004. *Szándékok, szereplők, eredmények. A Nemzeti Civil Alapprogram első pályázati fordulójának eredményei az adatok tükrében*. Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, Nemzeti Civil Alapprogram, http://www.nca.hu/download.php?fil_id=5334
- KUTI Éva – MARSCHALL Miklós 1991. A nonprofit szektor fogalma. Egy definíciós vita és ami mögötte van. *Esély*, 1. 61–69.
- LAKI László 1991. Polgárosodás Magyarországon az 1970–80-as években. *Századvég*, 2–3. 148–192.
- LÉVAI Katalin – SZÉMAN Zsuzsa 1993. *Társadalmi trigonometria*. Budapest: Scientia Humana.
- LOMNICI Zoltán 1998. *Az alapítványok és közalapítványok kézikönyve*. Budapest: HVG-ORAC.
- LUHMANN, Niklas 1984. *Soziale Systeme. Grundriss einer allgemeinen Theorie*. Frankfurt.
- MARSHALL, Thomas 1965. *Class, Citizenship and Social Development*. New York: Doubleday and Co. 78–91. Magyarul: Az állampolgáriság fejlődése a 19. század végéig. In Ferge Zs. – Lévai K. (szerk.): *A jóléti állam*. Budapest: T-Twins, 1991. 50–58.
- MISHRA, Ramesh 1990. *The Welfare State in Capitalist Society: Policies of Retrenchment and Maintenance in Europe, North America and Australia*. Hemel Hampstead: Harvester Wheatsheaf. 96–116. Magyarul: A jóléti állam a „válság” után. In Bujalos I. – Nyilas M. (szerk.): *Az új jobboldal és a jóléti állam*. Budapest: Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, 1996. 257–282.
- MOLNÁR Miklós 1996. *Civil társadalom és akiknek nem kell*. Budapest: Educatio.
- NAGY Endre 1999. A civil társadalomtól a polgári társadalomig. In Csefkó F. – Horváth Cs. (szerk.): *Magyar és európai civil társadalom*. Pécs. 167-177.
- NELSON, Robert – KRASHINSKY, Michael 1973. Two Major Issues of Public Policy and Organization of Supply. In Nelson, R. – Young, D. (eds.): *Public Subsidy for Day Care of Young Children*. Lexington, MA.
- OFFE, Claus 1985. *Disorganized Capitalism*. Cambridge, MA: MIT Press.

- OFFE, Claus – HEINZE, Henrich 1990. *Organisierte Eigenarbeit. Das Modell Kooperationsring*. Frankfurt: Campus.
- OROSS Jolán 2001. *A hajléktalanság kezelése Magyarországon*. http://www.refomix.hu/cikkek/orsoss_jolan.doc
- OSTRANDER, S. Alexander 1984. *Women of the Upper Class*. Philadelphia: Temple University Press.
- PAJKOSSY Gábor 1993. Egyesületek a reformkori Magyarországon. *História*, 2. 6–9.
- PÁLÓS Károly 1934. *Szegénység, szegénygondozás*. Szombathely: Martineum.
- PAPHÁZI Tibor 1996. Egyesületi és alapítványi pénzgazdálkodás a reform kortól a második világháború végéig. *Mozgó Világ*, 9. 59–66.
- PAVLUSKA Valéria 1999. *A nonprofit szektor*. Pécs: JPTE Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet.
- PERRET, Bertrand – ROUSTANG, Gérard 1993. *L'économie contre la société*. Paris: Seuil.
- PERRI, G 1993. Modernizáció, átalakulás és új institucionalizmus. *Európa Fórum*, 3. 38–47.
- PIK Katalin 1998. A szociális munka története Magyarországon. A pesti és budai Jóltevő Asszonyi Egyesület. *Esély*, 2. 80–90.
- PILINSZKY János 1965. Jótékonyág és felebaráti szeretet. *Új Ember*, február 14.
- POLÁNYI Károly 1976. *Az archaikus társadalom és gazdasági szemlélet*. Budapest: Gondolat.
- PUTNAM, Robert 1993. *Making Democracy Work*. Princeton: University Press.
- PUTNAM, Robert 2000. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- REIN, Martin – RAINWATER, Leonard 1986. Introduction. In Rein, M. – Rainwater, L. (eds.): *Public/Private Interplay in Social Protection*. New York: Armonk.
- RONDO-BROVETTO, Paolo 2002. Nonprofit Organizationen und die Europäische Union. In Badelt, Ch. (Hrsg.): *Handbuch der Nonprofit Organisation. Strukturen und Management*. 3. überarb. und erw. Aufl. Stuttgart: Schäffer-Poeschel. 633–658.
- ROSE, Robert 1985. *The State's Contribution to the Welfare Mix*. (Studies in Public Policy No.140.) University of Strathclyde.
- ROSE, Robert 1986. Common Goals But Different Roles: The State's Contribution to the Welfare Mix. In Rose, R. – Shiratori, R. (eds.): *The Welfare State: East and West*. New York: Oxford University Press.
- RYAN, Leonard 1999. The New Landscape for Nonprofits. *Harvard Business Review*, 1. 127–136.
- SALAMON, Lester 1987. Partners in Public Service: The Scope and Theory of Government – Nonprofit Relations. In Powell, W. W. (ed.): *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*. New Haven: Yale University Press. 99–117. Magyarul: A piac kudarca, az öntevékenység kudarca és a kormány nonprofit szektorral kialakított kapcsolatai a modern jóléti államban.

- In Kuti É. – Marschall M. (szerk.): *A harmadik szektor*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport, 1991. 57–71.
- SALAMON, Lester 1997. *Holding the Center: America's Nonprofit Sector at a Crossroads*. Report for the Nathan Cummings Foundation. New York.
- SALAMON, M. Lester – ANHEIER, K. Helmut 1995. *Szektor születik. A nonprofit szektor nemzetközi összehasonlításban*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport.
- SALAMON, Lester – ANHEIER, Helmut 1996. *Social Origins of Civil Society: Explaining the Nonprofit Sector Cross-Nationally*. (Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project No. 22.) Baltimore: Johns Hopkins University.
- SALAMON, M. Lester et al. and Ass. 1999. *Global Civil Society. Dimensions of the Nonprofit Sector*. Baltimore: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.
- SALAMON, M. Lester – ANHEIER, K. Helmut 1999. *Szektor születik II*. Budapest: Civitalis Egyesület.
- SALAMON, M. Lester – SOKOLOWSKI, S. Wojciech – LIST, Regina 2003. *Civil társadalom világnézetben*. Budapest: Civitalis Egyesület.
- SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. 1990. *Közgazdaságtan*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- SÁRKÖZI Tamás 1991. Az alapítványok jogi szabályozása Magyarországon. In Kuti Éva (szerk.): *Alapítványi Almanach*. Budapest: Magyarországi Alapítványok Szövetsége – Selyemgombolyító Rt.
- SCHULER, Dezső 1934. *Budapest székesfőváros által kezelt alapítványok és alapítványszerű juttatások gyűjteménye*. Budapest: Budapest Székesfőváros Házinyomdája.
- SCHWARZ, Peter – PURTSCHERT, Robert – GIROUD, Christian 1995. *Das Freiburger Management: Modell für Nonprofit Organisationen (NPO)*. Bern–Stuttgart–Wien: Haupt.
- SEBESTÉNY István 2001. *A nonprofit szektor funkcionális megközelítése – a nonprofit prizma*. <http://www.nonprofit.hu/kiadvanyok/tanulmanyok.html>
- SEIBEL, Wolfgang 1991. A kormány és a nonprofit szektor közötti kapcsolat nemzetközi összehasonlításban: Franciaország és az NSZK. *Esély*, 1. 48–60.
- SEIBEL, Wolfgang 1992. *Funktionaler Dilettantismus. Erfolgreich schreitende Organisationen im „Dritten Sektor“ zwischen Markt und Staat*. Baden-Baden: Nomos.
- SELIGMAN, Adam. B. 1992. *A civil társadalom eszméje*. Budapest: Kávé.
- SERVATIUS, Hans-Georg 1994. *Reengineering-Programme umsetzen. Von erstarrten Strukturen zu fließenden Prozessen*. Stuttgart.
- SIPÓS Katalin 2003. *Európai Unió – civil társadalom – nem kormányzati szervezetek*. <http://www.emla.hu/nosza/kutatas/eungok01129.doc>
- SOKOLOWSKI, Wojciech 2000. The Death Knell of Utilitarianism: A Review and Theoretical Implications of “To Profit or Not to Profit”. *Voluntas*, 4. 375–389.

- SVETLIK, Ivan 1991. The Future of Welfare Pluralism in the Postcommunist Countries. In Evers, A. – Svetlik, I. (eds.): *New Welfare Mixes in Care for the Elderly*. Vienna: European Center for Social Welfare Policy and Research. 13–24.
- SZAMUELY Tibor 1985. *A jóléti állam ma*. Budapest: Magvető.
- SZABÓ Máté 2004. *Globalizáció, regionalizmus, civil társadalom*. Budapest: Századvég.
- SZELÉNYI Iván 1991. A magyar polgárosodás esélyei. *Századvég*, 2–3. 202–211.
- SZELÉNYI Iván 1992. *Harmadik út? Polgárosodás a vidéki Magyarországon*. Budapest: Akadémiai.
- SZIKLAI István – SZIKRA Dorottya 2004. A Strukturális Alapok forrásainak felhasználási lehetőségei a társadalmi befogadási stratégia végrehajtásában. *Esély*, 2. <http://szochalo.hu/esely2004.php>
- TAUSZ Katalin 1996. Az önkéntes segítő munka az átmenet időszakában. In Tausz K. – Várnai Gy. (szerk.): *Rejtőzködő jelen*. Budapest: Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület. 394–414.
- TITMUS, Richard 1959. *Essays on the Welfare State*. London: Allen and Unwin.
- UTASI Ágnes 2002. *A bizalom hálójája. Mikrotársadalmi kapcsolatok és a szolidaritás*. Budapest: Új Mandátum.
- VAJDA Ágnes – KUTI Éva 2000. Állampolgári „szavazás” közpénzekről és civil szervezetekről. In Kuti Éva (szerk.): *1% – „Forintszavazatok” civil szervezetekre. Tanulmányok*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport. 29–99.
- VARGHA Gyula 1880. *Magyarország egyletei és társulatai 1878-ban*. (Hivatalos Statisztikai Közlemények XLII.) Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal.
- WALCHER, Gesa 1997. Funktionsbestimmungen des Dritten Sektors. In *Arbeitspapiere des Osteuropa-Institutes*, Heft 14. Berlin: Freie Universität. 1–33. http://userpage.fu-berlin.de/~segbers/working_papers/AP14.pdf
- WEBER, Max 1992. *Gazdaság és társadalom I./2*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- WEISBROD, Burton 1975. Toward a Theory of the Voluntary Nonprofit Sector in a Three-Sector Economy. In Phelps, E. S. (ed.): *Altruism, Morality and Economic Theory*. New York: Russel Sage Foundation. 171–195. Magyarul: A háromszektoros gazdaságban működő öntevékeny szektor egy elmélete felé. In Kuti É. – Marschall M. (szerk.): *A harmadik szektor*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport, 1991. 15–29.
- WEISBROD, Burton 1977. *The Voluntary Nonprofit Sector: An Economic Analysis*. Lexington: Lexington Books.
- WEISBROD, Burton 1988. *The Nonprofit Economy*. Harvard University Press.
- WEISBROD, Burton (ed.) 1998. *To Profit or Not to Profit: The Commercial Transformation of the Nonprofit Sector*. New York: Cambridge University Press.
- WILENSKY, L. Harold 1981. Introduction. In Kramer, R. M. (ed.): *Voluntary Agencies in the Welfare State*. Berkeley–Los Angeles–London: University of California. 5–15.

- WITHE, Gordon 1994. Civil Society: Democratization and Development: Clearing the Analytical Ground. *Democratization*, 3. 375–390.
- WRIGHT, Daniel 1985. *A morális viselkedés pszichológiája*. Debrecen: KLTE Pszichológiai Tanszék – ELTE BTK Társadalom- és Munkalélektani Tanszéki Szakcsoport.
- ZAUNER, Alfred 2002. Über Solidarität zu Wissen. Ein systemtheoretischer Zugang zu Nonprofit Organisationen. In Badelt, Ch. (Hrsg.): *Handbuch der Nonprofit Organisation. Strukturen und Management*. 3. überarb. und erw. Aufl. Stuttgart: Schäffer-Poeschel. 153–180.
- ZIMMER, Anette 2002. Dritter Sektor und Soziales Kapital. *Münsteraner Diskussionspapiere zum Nonprofit Sektor*, 19. (Januar) 1–24.

Források

- Az egyesületekre, alapítványokra vonatkozó közhasznúsági és nyilvántartási jogszabályok érvényesülésének és hatályosulásának elemzése, a kapcsolódó joganyag kritikai értékelése*. Budapest: Civil Iroda Alapítvány, 2003.
http://www.civil.info.hu/modules.ngo?name=Downloads&d_op=getit&lid=7
- Az Európai Közösség Bizottságának Közleménye az önkéntes szervezetek és alapítványok szerepének erősítéséről Európában*. Budapest: Európa Ház, 1998.
- Az Európai Közösségek jogszabályainak gyűjteménye, I*. Budapest: Unió, 2003.
- Cooperation with Charitable Associations as Economic and Social Partners in the Field of Economic Welfare*. CES, 1398/97. Brussels, 1997.
- European Governance: A White Paper*. COM(2001) 428 final. Brussels: Commission of the European Communities, 2001.
- General Principles and Minimum Standards for Consultation of Interested Parties by the Commission*. COM(2002) 704 final. Brussels, 2002.
- The Commission and Non-Governmental Organisations: Building a Stronger Relationship*. COM(2000) 11 final. Brussels, 2000.

Statisztikák

- Lakossági adományok és önkéntes munka*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal 1995.
- Módszer és gyakorlat. A nonprofit statisztika 10 éve, 1992–2002*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 2003.
- Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1993*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 1995.
- Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1994*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 1996.
- Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1995*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 1997.
- Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1996*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 1998.
- Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1997*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 1999.
- Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1998*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 2000.
- Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1999*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 2001.
- Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2000*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 2002.
- Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2003*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 2005.

Internetes hivatkozások

- Az Európai Unióval kapcsolatos internetes elérhetőségek, anyagok*
http://europa.eu.int/comm/secretariat_general/sgc/ong/en/inform.htm
http://europa.eu.int/comm/europeaid/index_en.htm

http://europa.eu.int/comm/echo/en/index_en.html
<http://www.ces.eu.int/pages/enhome.htm>
<http://www.eu2004.hu>
<http://www.esf.hu>
<http://www.civil.info.hu>
<http://www.civilhazak.hu>
<http://www.ngo.hu>
<http://europa.eu.int/yourvoice/>
<http://www.emla.hu/nosza/kutatas/eungok01129.doc>
<http://www.nonprofit.hu./eu/erdekkepviselet/egy/12.html>
<http://www.nonprofit.hu./eu/erdekkepviselet/egy/13.html>

A könyvben szereplő néhány szerző internetes elérhetőségei

ANHEIER, Helmut

<http://www.spps.ucla.edu/dept.cfm?d=sw& s=faculty&f=faculty1.cfm&id=367 - 10k>
<http://www.lse.ac.uk/collections/CCS/ archive/former%20who's%20who/anheier.htm>

BADELDT, Christoph

<http://www.answers.com/topic/christoph-badelt>

BARBETTA, Paolo

http://www.unicatt.it/pls/unicatt/unicatt_docenti.pubblicazioni?id_doc

ESPING – ANDERSEN, Gosta

<http://www.oecd.org/speaker>

EVERS, ADALBERT

<http://www.zmi.uni-giessen.de/home/profil-aevers.php>

FLORA, Peter

<http://www.verwaltung.uni-mannheim.de/ i3v/00032900/00936191.htm>

FRIEDMAN, Milton

<http://www.ideachannel.com/Friedman.htm>

HANSMANN, Henry

<http://www.law.yale.edu/outside/html/faculty/hansmann/profile.htm>

HAYEK, Friedrich August von

<http://www.hayekcenter.org/friedrichhayek/hayek.html>

HORAK, Christian

http://www.oeci.at/3_aktu/3c_newsroom_nppm.htm

JAMES, Estelle

<http://www.estellejames.com>

JENKINS, Robert

<http://www.unc.edu/~rjenkins/>

KEANE, John

<http://www.professorjohnkeane.co.uk/>

KRAMER, Ralph
<http://socialwelfare.berkeley.edu/faculty/kramer.htm>

MARSHALL, Thomas
<http://www.lse.ac.uk/resources/LSEHistory/marshall.htm>

MISHRA, Ramesh
<http://www.atkinson.yorku.ca/~sowk/faculty/rmishra.html>

OFFE, Claus
<http://www.colbud.hu/honesty-trust/offe/cv.htm>

SALAMON, Lester
<http://www.jhu.edu/~ips/mpp/faculty/salamon.html>

SEIBEL, Wolfgang
<http://www.uni-konstanz.de/FuF/Verwiss/Seibel/>

SVETLIK, Ivan
<http://www.fdv.uni-lj.si/osebne/Svetlik.HTM>

WEISBROD, Burton
<http://www.northwestern.edu/IPR/people/weisbrod.html>

ZAUNER, Alfred
<http://www.hernstein.at/page.php?&katid=60&id=83>

ZIMMER, Anette
<http://www.uni-muenster.de/Politikwissenschaft/ZIMMER/>

Néhány fontosabb magyar és nemzetközi nonprofit weboldal

<http://www.civil.info.hu>

<http://www.civilegyuttmukodes.hu>

<http://www.civilszemle.hu>

<http://www.emla.hu>

<http://www.jogismeret.hu>

<http://www.jogtar.hu>

<http://www.nca.hu>

<http://www.ngo.hu>

<http://www.nonprofit.hu>

<http://www.nonprofit.lap.hu>

<http://www.nonprofitkutatas.hu>

<http://www.szazadveg.hu>

<http://www.nonprofitresearch.org>

<http://www.philanthropy.org>

<http://www.jhu.edu/~cnp>

<http://www.foruminst.sk>

<http://www.istr.org>

<http://www.maecenata.de>

<http://www.ngonet.org>

<http://www.t-rc.org>

<http://www.wu-wien.ac.at/npo>

<http://www.uni-freiburg.de>

